

УДК 528.9

Полякова Н. О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КАРТОСЕМІОТИЧНА МОДЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО АТЛАСУ РОСІЇ

В статті представлені результати картосеміотичного аналізу Національного атласу Росії у графічному та табличному виглядах. Визначено інформаційне ядро, склад якого обумовлено призначенням атласів. Результати викладені в статті можна використовувати в подальших дослідженнях щодо оптимізації змісту картографічних творів подібного призначення.

Ключові слова: картосеміотика, національний атлас, картосеміотичні блоки.

Вступ. Картосеміотичні дослідження структури картографічних творів є передумовою визначення оптимізації змісту складних комплексних картографічних творів (атласів) з метою встановлення їх оптимальної структури в залежності від їх призначення та запроєктованого змісту. Деякі результати відповідних досліджень були представлені та схвалені на ХХІІІ-й Міжнародній картографічній конференції в Москві в 2007р. [11], а

© Н. О. Полякова

також у трьох доповідях на міжнародних наукових форумах, організованих Комісією з теоретичної картографії Міжнародної картографічної асоціації (періодичні ICA Workshop «Ecological Cartosemiotics and Ecological Safety» Київ, 30.03.2007 та 18.03.2011; XXIII International Cartographic Conference, Москва, 4-10.08.2007; Knowledge, Creativity and Transformations of Societies, Vienna (Austria), 6-9.12.2007) та на науково-практичному семінарі «Проблеми безперервної географічної освіти і картографії» в 2011р. [7].

Вихідні передумови. Картосеміотичний аналіз еколого-географічних карт і атласів [9], морських навігаційних карт [1], шкільно-краєзнавчих атласів [10], медико-екологічних [2], національних [8], комплексних довідкових та атласів окремих міст [11], атласів серії «Моя мала Батьківщина» [7] дозволив визначити основні картосеміотичні блоки атласів, а саме: карти, текст, графіки та діаграми, рисунки, таблиці, фото, аеро- та космічні знімки, картоїди. Авторкою було обґрунтовано та виділено ще три картосеміотичні блоки – генеральна легенда, натурні образи, реклама. Усього 11 блоків.

Метою публікації є представлення результатів картосеміотичного аналізу змісту Національного атласу Росії для їх використання у подальших дослідженнях щодо оптимізації змісту картографічних творів подібного призначення, а саме комплексних фундаментальних атласів.

Національний атлас Росії (НАР) створено як офіційне державне видання у відповідності з дорученням Уряду Російської Федерації від 26 травня 2000 р. (рис.1).

Том 1 «Общая характеристика территории» складається з 495 сторінок і містить загальногеографічні та тематичні карти, текстовий матеріал, який згруповано у шість розділів: вступний; формування, дослідження та картографування території Росії; федеративний устрій; географічні регіони і моря, що омивають територію Росії; довідкові відомості; покажчик географічних назв.

Вступний розділ включає дані щодо організацій, які брали участь в створенні атласу, а також фізичну карту Росії і політичну карту Світу.

Том 2 «Природа. Экология» складається із 495 сторінок і містить картографічну, текстову та графічну інформацію про природні умови, природні ресурси і стан оточуючого середовища Російської Федерації.

Цей матеріал згруповано в 15 розділів: вступний; еволюція природного середовища; геологічна будова і ресурси надр; рельєф; клімат; води суши; сніг, крига, мерзлота; моря; ґрунтовий покрив і земельні ресурси; рослинність; тваринний світ; ландшафти; стан оточуючого середовища; охорона природи; довідниковий розділ.

Том 3 «Население. Экономика» являє собою комплексну багатоцільову картографічну модель систем розселення і економіки країни на сучасному етапі розвитку і призначений для широкого використання в сфері управління, в соціальній, економічній, науковій, освітній та ін. сферах діяльності.

Рис. 1. Обкладинки Національного атласу Росії

Том складається з 496 сторінок текстової, картографічної та графічної інформації про населення та економіку Російської Федерації, а також про сформовані ними у взаємодії соціально-економічні системи. Увесь матеріал згрупований в 4 розділи: загальна характеристика Російської Федерації; населення і соціальний розвиток; господарство і економічний розвиток; регіони і регіональний розвиток.

Том 4 «История. Культура» призначений для широкого використання у науковій, освітній, управлінській та ін. видах діяльності. Основна мета – послідовно розкрити хід історичного процесу розвитку Росії з стародавності до нашого часу, представити просторово-часову інформацію щодо культурної та природної спадщини країни.

Том містить 496 сторінок карт, текстового та ілюстраційного

матеріалу.

Том складається з двох великих розділів: історія; культура.

Розділ «Історія» складається з 14 підрозділів, що сформовані у визначеному хронологічному порядку, починаючи з карт найдавніших культур території Росії та закінчується картами та іншою інформацією, що характеризує сучасний стан Російської Федерації

Розділ «Культура» представлено чотирма підрозділами: вступний; культурне та природне населення; сучасна культура; довідкові дані.

Підрозділ «Культурне та природне населення» найбільший та містить 24 карти різних сюжетів на територію Росії в цілому, 78 планів міст, а також схеми кремлів, монастирів, музеїв-заповідників та музеїв-садиб, національних парків, заповідників та інших природних об'єктів.

На картах регіонів та міст РФ показані об'єкти археологічної спадщини, пам'ятники історії та пам'ятні міста та ін.

Підрозділ «Сучасна культура» представлено картами різного масштабу, що відображають мережу різних закладів культури – театрів, музеїв, бібліотек, архівів, вищих навчальних закладів у сфері культури та ін. у вигляді картограм та діаграм, що доповнюються текстом та фотоілюстраціями. В цей підрозділ також включено карти, що присвячені пізнавальному туризму та екскурсіям.

Розділ «Культура» закінчується словником термінів та хронологічною таблицею найважливіших дат та подій.

НАР демонструвався на різних виставках (Франкфурт-на-Майне, 2004, 2007, 2008,2009), міжнародних картографічних конференціях (Ла Корунья, Іспанія, 2005; Москва, 2007; Сантьяго, Чилі, 2009), де отримав високу оцінку світового картографічного співтовариства.

НАР виданий в поліграфічній та електронній версіях.

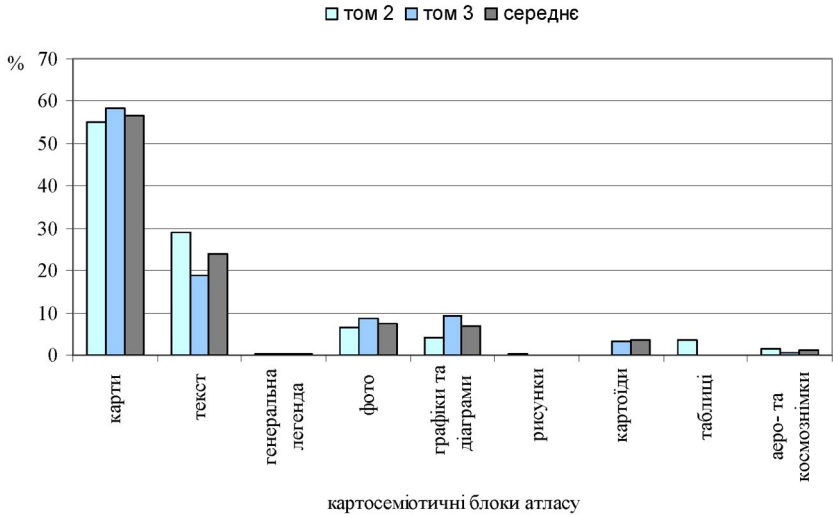
Результати семіотичного аналізу НАР представлені у табл. 1 та рис. 2.

НАР містить 9 блоків: карти – 57%, текст – 24%, рисунки – >1%, фото – 8%, графіки та діаграми – 7%, таблиці – 3%, аеро- та космоснимки – 1%, генеральна легенда – >1%, картоїди – >1%. карти складають дещо більше половини інформаційного ядра атласів цієї групи за рахунок значно більшої кількості тексту, фото, графіків та таблиць, що обумовлено призначення атласу. НАР є сучасним атласом, який видався з 2005 – 2009 рр. і як більшості сучасним атласам йому властиво містити аеро- та космоснимки, але їх обсяг дуже незначний (1%), наприклад, в Національному атласі України (НАУ) їх обсяг становить – 2,1 % по відношенню до загального інформаційного обсягу атласу. Якщо порівнювати інформаційний обсяг у сторінках, то в НАУ це – 0,5 сторінки, а в двох з чотирьох томів НАР – 5,5 сторінок, що теж незначна кількість до загального обсягу атласу Росії. На погляд авторки цей факт є дуже цікавим оскільки Росія на відміну від України є космічною державою. З зазначеного можна зробити висновок,

Таблиця 1

Результат картосеміотичного аналізу Національного атласу Росії. Том 2, 3 [4,5]

Картосеміотичні модулі НАР	Том 2		Том 3		Середнє	
	стор.	%	стор.	%	стор.	%
карти	272,4	54,92	289,8	58,43	281,1	56,68
текст	143,6	28,95	93,8	18,91	118,7	23,93
генеральна легенда	1	0,2	2	0,4	1,5	0,3
фото	32,6	6,57	42,8	8,63	37,7	7,6
графіки та діаграми	20,6	4,15	46,3	9,33	33,45	6,74
рисунки	1,2	0,24	-	-	0,6	0,12
таблиці	17,2	3,47	17	3,43	17,2	3,45
картоїди	-	-	0,7	0,14	0,35	0,07
аеро- та космознімки	7,4	1,49	3,6	0,73	5,5	1,11
кількість сторінок	496	100	496	100	496	100
кількість карт	405		545		475	

**Рис. 2. Результати картосеміотичного аналізу
Національного атласу Росії. Том 2, 3**

Рис. 3. Інформаційне ядро Національного атласу Росії

що автори НАР вбачають передачу інформації в у інших більш наочних виглядах.

Інформаційне ядро Національного атласу можна представити у наступному наочному графічному вигляді рис. 3.

Висновки. Представлені результати картосеміотичного аналізу змісту Національного атласу дозволяють в подальших дослідженнях встановити оптимальну структуру картографічних творів подібного призначення.

Рецензент – доктор географічних наук, професор В. О. Шевченко

Література:

1. *Володченко А., Гордеев А.Ю.* Картосеміотическая структура морских карт // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії / : Зб. наук. праць. – Вінниця: Ант екс – УЛТД, 2004. – Випуск 4. – С. 66-69.
2. *Володченко А., Шевченко В.О.* Концепции медико-экологического атласа Украины // Diskussionsbeiträge zur kartosemiototic und zur theorie der kartographie (Gheoretische probleme der kartographie und ihrer Nachbarisszipilinen/ – Dresden: TU, 1998. – №1 – S. 47-50.
3. Национальный атлас России в четырех томах. Том 1. Общая характеристика территории / Министерство транспорта РФ, Федеральное агентство геодезии и картографии ПКО «Картография». М.: Роскартография, 2005. – 495с. ил. Формат 30x44 см
4. Национальный атлас России в четырех томах. Том 2. Природа. Экология / Министерство транспорта РФ, Федеральное агентство геодезии и картографии ПКО «Картография». М.: Роскартография, 2007. – 495с. ил. Формат 30x44 см
5. Национальный атлас России в четырех томах. Том 3. Население. Экономика / Министерство транспорта РФ, Федеральное агентство геодезии и картографии ПКО «Картография». М.: Роскартография, 2008. – 496с. ил. Формат 30x44 см
6. Национальный атлас России в четырех томах. Том 4. История. Культура / Министерство транспорта РФ, Федеральное агентство геодезии и картографии ПКО «Картография». М.: Роскартография, 2009. – 496с. ил. Формат 30x44 см
7. *Полякова Н.О.* Картосеміотичні дослідження атласів серії «Моя мала Батьківщина» / Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. пр. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – Вип.14. С. 78-80.
8. *Полякова Н.О.* Семіотико-тематична модель структури Національного атласу України / Вісник геодезії та картографії: Науково-виробничий журнал. – 2010. – № 6. – С. 19-22.

9. Шевченко В.О., Бондаренко Е.Л. Типові легенди еколого-географічних карт // Вісник Київського університету ім. Т.Шевченка, серія географія 2004. – №5. – С. 48-49.

10. Шевченко В.О., Володченко А. Семіотичний аналіз шкільно-краснавчих атласів України// Картографія та вища школа. / Відп. за вип. Е.Л. Бондаренко. – Київ: ПП «Обрій», 2001. – Випуск 5. – С. 5-9.

11. Polyakova N. Semantic structure of the typical thematic map contents in the geoinformational mapping // Abstracts of papers XXIII International Cartographic Conference August, 4 to 10, 2007, Moscow, Russia. – Moscow: Роскартографія, из-во «Немецкая фабрика печати», 2007. – S. 73.

Н. А. Полякова

КАРТОСЕМИОТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО АТЛАСА РОССИИ

В статье представлены результаты картосемиотического анализа Национального атласа России в графическом и табличном видах. Определено информационное ядро, состав которого обусловленный назначением атласа. Результаты изложенные в статье можно использовать в дальнейших исследованиях по оптимизации содержания картографических произведений подобного назначения.

Ключевые слова: картосемиотика, национальный атлас, картосемиотические блоки.

N. Polyakova

CARTOSEMIOTICS OF RESEARCH OF NATIONAL ATLAS OF RUSSIA

In the article the results of cartosemiotics analysis of National atlas of Russia are presented in graphic and tabular kinds. An informative kernel composition of which is conditioned setting of atlases is certain. Results count in the article it is possible to use in further researches on optimization of maintenance of cartographic works of the similar setting.

Keywords: cartosemiotics, national atlas, cartosemiotics blocks.

Надійшла до редакції 11 жовтня 2011 р.